

Wyrok z dnia 15 grudnia 1997 r.

II UKN 412/97

Osobom zatrudnionym w organizacjach społecznych lub w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych przysługuje uprawnienie do emerytury na warunkach przewidzianych w art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19 ze zm.) wtedy, gdy są nauczycielami mianowanymi i gdy przeszły do pracy w takich jednostkach ze szkół lub innych placówek wymienionych w art. 1 pkt 1-5 tej ustawy.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Maria Mańkowska
Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 15 grudnia 1997 r. sprawy z wniosku Witalisa K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o przyznanie emerytury nauczycielskiej, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 19 czerwca 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 1997 r. Sąd Wojewódzki w Białymstoku zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 19 grudnia 1996 r. i przyznał Witalisowi K. emeryturę na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela od dnia 7 września 1995 r. Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie Sąd Wojewódzki podniósł, że wnioskodawca posiada łączny okres zatrudnienia 30 lat, w tym 20 lat w zawodzie nauczyciela, co uprawnia go do emerytury przewidzianej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela. Nie jest natomiast trafne stanowisko organu rentowego, że warunkiem przyznania świadczenia jest wykonywanie pracy nauczyciela w okresie bezpośrednio

poprzedzającym złożenie wniosku o emeryturę.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, rozpoznając apelację strony pozwanej, wyrokiem z dnia 19 czerwca 1997 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie Witalisa K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 19 grudnia 1996 r. Sąd Apelacyjny, uznając, że wyrok Sądu Wojewódzkiego jest nieprawidłowy, stwierdził, że wniosek o przyznanie emerytury złożył wnioskodawca 11 grudnia 1995 r., zatem jego prawo do powyższego świadczenia należy oceniać według przepisów obowiązujących w tej dacie. Obowiązujący wówczas art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela stanowił, że nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym dwadzieścia lat zatrudnienia I kategorii, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. O ile więc wnioskodawca spełnia warunek posiadania odpowiedniego okresu zatrudnienia, o tyle nie spełnia warunku rozwiązania stosunku pracy na swój wniosek. Świadczenie pracy wydane przez Radę Koordynacyjną Oddziału ZSMP w B. z dnia 6 czerwca 1995 r. stwierdza bowiem, że stosunek pracy wnioskodawcy został rozwiązany z dniem 31 marca 1995 r. w drodze porozumienia stron. Świadczenie to zresztą jest niezgodne ze stanem faktycznym, gdyż z uzasadnienia wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 30 marca 1995 r. [...], zasadzającego na rzecz wnioskodawcy odszkodowanie zamiast ustalenia, że łączy go z Wojewódzką Radą Koordynacyjną ZSMP w B. stosunek pracy na stanowisku dyrektora, wynika, że w końcu czerwca 1993 r. doszło do rozwiązania z nim stosunku pracy bez wypowiedzenia z naruszeniem przepisów o rozwiązywaniu umów w tym trybie. Aczkolwiek więc wnioskodawca posiada wymagany okres zatrudnienia, nie spełnia drugiego warunku, jakim jest rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela.

W kasacji od wyroku Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego - art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela przez dowolne przyjęcie, że nie posiada 20 lat pracy nauczycielskiej oraz art. 22, art. 30 § 1 pkt 1 i art. 97 § 3 KP przez niewłaściwą ocenę jego sytuacji prawnej przed końcem czerwca 1993 r. i po 1 lipca 1993 r. prowadzącą do wadliwego wniosku, że z końcem czerwca 1993 r. doszło do całkowitego rozwiązania stosunku pracy, podczas gdy z wypowiedzenia umowy o pracę wynika, że rozwiązanie stosunku

pracy nastąpiło z dniem 31 lipca 1995 r. Ponadto skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania polegające na nieprzeprowadzeniu koniecznych dowodów oraz sprzeczności ustaleń Sądu z treścią dokumentów, które doprowadziło do uznania, że świadectwo pracy z dnia 6 czerwca 1995 r., stwierdzające jego zatrudnienie od 15 lutego 1974 r. do 31 marca 1995 r., jest niezgodne z rzeczywistością.

Przytaczając powyższe zarzuty wnioskodawca żądał zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji strony przeciwnej, albo uchylecia tego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przede wszystkim należy stwierdzić, że zarówno organ rentowy, jak i Sądy orzekające w sprawie - choć wydały odmienne rozstrzygnięcia - wszystkie przyjęły błędną interpretację art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, dostrzegając w tym przepisie elementy nie istniejące, a pomijając jego elementy istotne.

W czasie wydania zaskarżonego kasacją wyroku, a także przedtem, art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela (w brzmieniu ustalonym w Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19) stanowił, że nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat zatrudnienia I kategorii, zaś nauczyciele klas, szkół placówek i zakładów specjalnych - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat zatrudnienia I kategorii w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Analizując treść powyższego przepisu nietrudno dostrzec, że ustawodawca oderwał w nim prawo do emerytury od warunku posiadania przez nauczyciela określonego wieku. Oznacza to, że ustawodawca przyjął, iż sam tylko trzydziestoletni (bądź dwudziestopięcioletni) okres zatrudnienia w sytuacjach opisanych w tym przepisie daje nauczycielowi możliwość przejścia na emeryturę bez względu na jego wiek. Skorzystanie jednak z tej możliwości wymaga złożenia przez nauczyciela wniosku o rozwiązanie stosunku pracy, gdyż wprowadzenie przez ustawodawcę warunku posiadania stażu pracy o odpowiedniej długości i charakterze, bez jakichkolwiek wymagań co do wieku, stanowi odstępstwo od reguły ustalonej w art. 26 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i

ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) i jest przywilejem nauczyciela. Nie może więc z niego korzystać pracodawca jako ze swojego uprawnienia do rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem, z powołaniem się na nabycie przez niego prawa do emerytury. Przepis art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela ma sens ochronny i sprowadza się do tego, że nauczyciel mający trzydziestoletni (lub dwudziestopięcioletni) okres zatrudnienia określony w tym przepisie, może przejść na emeryturę, jeżeli sam rozwiąże stosunek pracy, natomiast nabycie przez nauczyciela tego prawa nie daje pracodawcy podstaw do rozwiązania stosunku pracy z powołaniem się na określony staż pracy nauczyciela. Nie oznacza to jednak, że gdyby w sytuacjach przewidzianych w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela pracodawca rozwiązał z nauczycielem umowę o pracę, jego przejście na emeryturę - gdyby odpowiadało jego woli - byłoby niemożliwe. Taki też kierunek przyjął ustawodawca dokonując zmian omawianego przepisu w ustawie z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 87, poz. 396). Dodany bowiem do art. 88 ustęp 1ª stanowi, że nauczyciele spełniający warunki określone w ust. 1 mogą przejść na emeryturę również w wypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach wskazanych w art. 20 ust. 1, 6 i 7, to znaczy między innymi w razie całkowitej lub częściowej likwidacji szkoły, gdy dyrektor szkoły, na wniosek nauczyciela, rozwiąże z nim stosunek pracy.

Podsumowując tę część rozważań należy zatem stwierdzić, że rozwiązanie z nauczycielem stosunku pracy przez pracodawcę ze względu na likwidację zakładu pracy, nie może być uznane za przeszkodę do zastosowania art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, jeżeli nauczyciel godzi się na takie rozwiązanie. Tak więc pogląd Sądu Apelacyjnego, iż tylko rozwiązanie na wniosek nauczyciela stosunku pracy uprawnia go do przejścia na emeryturę na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, jest nie-
trafny.

Wbrew stanowisku organu rentowego nie można też przyjąć, że warunkiem zastosowania omawianego przepisu jest wykonywanie przez osobę zainteresowaną pracy nauczyciela bezpośrednio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę. Taki bowiem warunek nie wynika ani wprost z treści przepisu, ani też nie można go wypro-
wadzić z celu przepisu. Wniosek o istnieniu tego rodzaju warunku nie ma tym bar-
dziej oparcia w systemie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, który nie wyklucza

możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z dwóch tytułów (np. emerytury lub renty), zmiany tytułu pobieranego świadczenia, czy też ustalenia uprawnień do świadczeń po upływie pewnego czasu od chwili ustania zatrudnienia.

Główną przeszkodą do przyznania wnioskodawcy emerytury według zasad przewidzianych w Karcie Nauczyciela jest brak po jego stronie przymiotu nauczyciela. Na powyższą okoliczność nie zwróciły uwagi Sądy obu instancji rozpoznające sprawę ani organ rentowy w zaskarżonej) decyzji. Tymczasem kwestia statusu prawnego wnioskodawcy jest rozstrzygająca. Bez ustalenia bowiem, że jest on nauczycielem w rozumieniu Karty Nauczyciela nie jest możliwe zastosowanie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, a rozważanie dalszych przesłanek zawartych w tym przepisie - wręcz niecelowe.

Przepis art. 3 pkt 1 i pkt 2 Karty Nauczyciela wyjaśnia, że ilekroć w ustawie jest mowa o nauczycielach bez bliższego określenia, należy przez to rozumieć nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w szkołach i placówkach wymienionych w art. 1 pkt 1-5, natomiast ilekroć jest mowa o szkołach bez bliższego określenia, należy przez to rozumieć szkoły i inne placówki wymienione w art. 1 pkt 1-5 tej Karty. W zakresie podmiotowym i przedmiotowym przyjętym w art. 1 pkt 1-5 nie ma nauczycieli zatrudnionych w organach administracji państwowej, ani nauczycieli zatrudnionych w organizacjach społecznych oraz w związkach zawodowych. Są oni ujęci w pkt 6 i pkt 7. Wprawdzie przepis art. 1 we wstępnej swojej części stanowi, że ustawie podlegają nie tylko nauczyciele wymienieni w pkt 1-5, lecz także w pkt 6-7, ale wyraźnie zastrzega, że chodzi o nauczycieli zatrudnionych w organach administracji państwowej oraz w organizacjach społecznych i w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych i w zakresie ustalonym ustawą. Z redakcji art. 1 pkt 6 i pkt 7 omawianej Karty wynika zatem, że możliwość objęcia jej przepisami osób zatrudnionych w organizacjach politycznych i w związkach zawodowych istnieje pod warunkiem, że osoby te są nauczycielami. Nie wystarczy natomiast samo zatrudnienie "na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych". Ponadto podleganie tych osób ustawie ma miejsce tylko "w zakresie ustalonym ustawą".

Wymagania kwalifikacyjne w stosunku do nauczycieli określa art. 9 Karty Nauczyciela postanawiając, że stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która

posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła szkołę kształcącą nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje, a poza tym spełnia inne wymagania przewidziane w powołanym przepisie. Z ustaleń znajdujących się w sprawie nie wynika, iżby wnioskodawca spełniał powyższe warunki. Nie jest więc nauczycielem w rozumieniu przepisów omawianej ustawy i nie może skorzystać z prawa przejścia na emeryturę na zasadach ustalonych w art. 88 i nast. Karty Nauczyciela. Jak bowiem wynika z wcześniejszego stwierdzenia, przepis ten przyznał powyższe prawo tylko nauczycielom, a nie osobom wykonującym pracę wymagającą kwalifikacji pedagogicznych.

Dla pełnej oceny sytuacji prawnej wnioskodawcy konieczne jest jednak jeszcze rozważenie treści art. 95 Karty Nauczyciela. Z przepisu tego wynika, że nauczycielom mianowanym, przechodzącym do pracy w organach administracji państwowej lub w organizacjach społecznych oraz w związkach zawodowych na stanowiska wymagające kwalifikacji pedagogicznych, przysługują uprawnienia wynikające między innymi z art. 86-91 tej Karty. W taki sam sposób zostały uregulowane uprawnienia nauczycieli mianowanych przechodzących do pracy w organach administracji państwowej. Z powyższego unormowania wypływa zatem wniosek, że osobie zatrudnionej w organizacji społecznej lub w związku zawodowym, na stanowisku wymagającym kwalifikacji pedagogicznych, przysługuje uprawnienie przewidziane w art. 88 ust. 1 omawianej ustawy wtedy, gdy jest nauczycielem mianowanym i gdy przeszła do pracy w takiej jednostce ze szkoły lub innej placówki wymienionej w art. 1 pkt 1-5 tej ustawy. Mówiąc inaczej - jeżeli zatrudnienia w organizacji społecznej lub w związku zawodowym na stanowisku wymagającym kwalifikacji pedagogicznych nie poprzedziła praca w szkole w rozumieniu art. 3 pkt 1-5 Karty Nauczyciela, przepis art. 88 ust. 1 tej Karty nie ma zastosowania. Zgodnie zaś z art. 3 pkt 3 tej ustawy organizacje społeczne i związki zawodowe nie mieszczą się w zakresie pojęcia "szkoła" przyjętym w jej art. 1 pkt 1-5, a wnioskodawca nie był nauczycielem mianowanym.

Z przedstawionych przyczyn brak jest podstaw do uwzględnienia kasacji, gdyż zaskarżony wyrok - mimo błędnego uzasadnienia - odpowiada prawu. Jednocześnie w świetle przyjętej przez Sąd Najwyższy wykładni art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26

stycznia 1982 r. nie mają znaczenia zawarte w kasacji zarzuty natury procesowej, których zresztą - wbrew art. 393³ w związku z art. 393¹ KPC – wnioskodawca nie poparł wskazaniem naruszonych - jego zdaniem - przepisów postępowania.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC oddalił kasację.

=====